

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמ

יג * (מ) אין שוברים החרס ואין קורעין * הנייר, (מא) מפני שהוא כמתקן כלי. יד המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו, * (מב) הרי זה תולדת תופר * וחייב; וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים * ולא נתכוין לקלקל (מג) בלבד, (מד) הרי זה יח תולדת קורע * (מה) וחייב.

משנה ברורה

(מא) מפני וכו' - ומיירי בשאין מקפיד על המדה דאל"ה יש בו [עד] גם משום מחתך [עה] ואם קורע נייר לקרעים כדי לקנח א"ע בהן או לשאר איזה תשמיש חייב משום קורע שהוא קורע ע"מ לתקן וכדלקמן בס"ד והמחבר שלא הזכיר כאן הטעם משום קורע עיין בבה"ל. ולקורע אגרת המחומם [עו] אפילו אם יזהר שלא ישבור אותיות החתימה רק יקרע הנייר שסביבה ג"כ אסור לכו"ע ואפילו לומר לא"י [עז] יש לזהר אם לא לצורך גדול ובאגודה כתוב שיאמר לא"י איני יכול לקרותו כ"ז שאין פתוח ואם יבין הא"י מעצמו ויפתחנו לית לן בה:

ביאור הלכה

* הנייר - עיין במ"ב מה שכתבנו בענין פתיחת אגרת ואבאר קצת. הפר"ח ביו"ד קי"ח כתב דישראל הפותחו יש בזה חיוב חטאת לכו"ע דקריעת הנייר הוא מקלקל ע"מ לתקן ותיקונו הוא מה שצריך לפתוח אותו וכן דעת ספר הזכרונות שהוא מקלקל ע"מ לתקן ובתשובת ח"צ סימן ל"ט פליג ע"ז והתיר ע"י עו"ג ולא ביאר טעמו ונראה שהוא סובר שהוא מלאכה שאצ"ל דהא אין מתקן בגוף הנייר מידי והתוס' בדף צ"ד כתבו דלהכי קורע בחמתו למירמי אימתא אינשי ביתיה פטור לר"ש משום דלית תיקון לגוף הדבר הנקרע אך לפ"ז להרמב"ם שפוסק דמלאכה שאצ"ל חייב יש בזה איסור דאורייתא ואסור ע"י עו"ג ובנשמת אדם כלל כ"ט ראיתי שכתב דלכו"ע פטור ותוכן כונתו דשאני ההיא דקורע על מתו ובחמתו דהקריעה גופא היא התיקון [דבהקריעה משכך חמתו או מרמי אימתא אינשי ביתיה] משא"כ בזה דלהנייר הוא מקלקל גמור והתיקון הוא מצד אחר ובאמת לא ברירא סברתו וסברת ח"צ בזה דידוע דעיקר תיקון אגרת שעומד לקרותו ותיקונו הוא שיוכל לקראנו וא"כ כשקורעו כדי לקרותו הוי מלאכה הצ"ל אכן היכא דסגורה האגרת בתוך נייר אחר כנהוג בודאי הקורע הנייר העליון הוא בכלל מקלקל ופטור אפילו לר"י וכדאמרינן שבת ע"ג ע"ב דמקלקל פטור אפילו לר"י דס"ל דמשאצ"ל חייב וע"כ מותר ע"י עו"ג במקום צורך דהוי שבות דשבות אולם לפי מה שהבאנו לעיל דלשיטת רש"י היכא דהוא סותר ע"מ לבנות שלא במקומו דהוא מקלקל במקום זה ומתקן במקום אחר חייב לר"י א"כ ה"נ בזה בכל גווניו הוא מלאכה דאורייתא לר"י דהוא בכלל קורע ע"מ לתקן ואפילו ע"י עו"ג יש לזהר וכן המ"א בסימן ש"ז סק"כ מצדד לאיסור כדעת ספר הזכרונות ומ"מ נראה דלצורך גדול יש להקל לפתחו ע"י עו"ג ובפרט אם האגרת מונחת בתוך נייר אחר ולכתחלה טוב יותר לעשות כמו שכתבתי במ"ב בשם האגודה:

* ולא נתכוין לקלקל וכו' - כ"ז הוא לשון הרמב"ם פ"י מהלכות שבת הלכה יו"ד ומשמע בבירור דעתו דהא דבעינן בגמרא קורע ע"מ לתפור משום דאל"ה הו"ל מקלקל אבל אם מכוין לצורך איזה דבר תיקון אפילו במכוין שלא ע"מ לתפור חייב ובהכי ניחא דהכניס הרמב"ם דין הפותח בית הצואר בשבת ג"כ בכלל דיני הקורע לחיוב ואף דהוא בודאי שלא ע"מ לתפור משום דמתקן בקריעתו את הבגד ולפלא על הב"י שכתב בסימן שי"ו למלתא דפשיטא דפותח בית הצואר להכי לא הוי בכלל קורע משום דהוי קורע שלא ע"מ לתפור ובעצמו סתם בסימן ש"מ כהרמב"ם דכל קורע ע"מ לתקן חייב ובאמת מוכח כן בהדיא מגמרא [שבת ק"ה ע"ב] בקורע בחמתו ועל מתו המוטל עליו [הם אותן האמורים בפרשה אביו ואמו בנו וכו' ויש בהם שאסור לתפור אה"כ] דאפילו שלא ע"מ לתפור חייב כל שיש איזה תקון בקריעתו. ואח"כ מצאתי שראיה זו מובא בדברי הגרע"א בגליון שלו וגם כל הדברים הנ"ל עיקרן מבואר בנשמת אדם בכלל כ"ט בהלכות שבת ע"ש ונדבר בזה לקמיה וגם הפמ"ג רמז לזה [אך מה שכתב שם הגרע"א דמדברי התוס' ע"ג ע"ב ד"ה וצריך משמע דבעינן ע"מ לתפור ממש יש לדחות דשיגרא דלישנא הוא בתוס' וכונתם הוא דכשאין צריך לעצים אין שם קוצר עליו לחיוב דאין עושה תיקון בדבר הנקצר גופא ודומיא דקורע דבעינן ע"מ לתפור או לתקן דהוא דומיא דלתפור ואל"ה אין חייב דאין שם מלאכה עליו כי הוא מקלקל ואינה בכלל מלאכה ה"ה בזה ותדע דהרי הרמב"ם בודאי סובר דלא בעינן ע"מ לתפור דוקא והוא ג"כ סובר דמלאכה שאין צריך לגופה חייב ואפ"ה פוסק בזומר דדוקא כשהוא צריך לעצים אז חייב משום קוצר וע"כ דאל"ה אין שם מלאכה עליו לחיוב כי הוא כמקלקל שלא ע"מ לתקן כן נאמר אף לדברי התוס' ואח"כ חזקו סברתם ביותר מהא דכבשים דאין שם קוצר עליו כלל וכמו שם דאין שם דישא עליו כלל אפילו לענין לאסור לכתחלה וגם בדף צ"ד ע"א כתבו התוס' בד"ה ר"ש דבמקלקלים כגון מכבה וסותר מסתברא דצריך שיהא ע"מ לתקן כמו במשכן וכו' ע"ש ולא הזכירו כלל ע"מ לתפור וע"כ כמש"כ דעל מנת לתקן כע"מ לתפור דמי וכן לקמן בדף ע"ג שכתב רש"י דקורע שלא ע"מ לתפור לא הוי במשכן ג"כ מיירי בשלא היה ע"מ לתקן דזה כע"מ לתפור דמי דלא בעינן מצומצם כמו במשכן גופא עיין בדף ע"ה בתוד"ה שכן בסוף דבריהם וראיה מוכרחת לכל דברינו מהקורע

על מתו או בחמתו וכו' [ל] וראיתי בנשמת אדם שכתב דדין זה דהמפרק ניירות וכן בכל קורע ע"מ לתקן זהו דוקא אם נסבור דמשאצ"ל חייב אבל אם נסבור דפטור ע"כ בעיני קורע ע"מ לתפור ממש ומשום זה תמה על השו"ע דהביא דין זה של הרמב"ם בסתמא והלא בסימן שט"ז ובסימן של"ד מצדד יותר כדעת הפוסקים ולא נהירין לי דבריו כלל דלא מיבעיא לדעת התוס' שם דקורע על מת ידיה דאיכא תיקון דמצוה מקרי מלאכה הצריכה לגופה כיון שהוא צריך לה א"כ ה"נ בכל קורע ע"מ לתקן ואף לרש"י וסייעתו דס"ל דקורע אפילו על מת ידיה דפטור משום משאצ"ל היינו דס"ל דצורך מצוה לא חשיב תיקון כ"כ שיקרא משום זה מלאכה הצריכה לגופה אבל בכל עניני תיקון שהוא צריך להן בעצמותן כמו במפרק ניירות שצריך שיהא הנייר דק לכו"ע הוא בכלל מלאכה הצריכה לגופה כמו בקורע ע"מ לתפור והא דפטרינן שם בגמרא בקורע בחמתו למאן דפטר מלאכה שאצ"ל היינו משום דלא מתקן מידי בגוף הבגד בקריעתו אף היכא דעבד למירמי אימתא אינשי ביתיה וכמ"ש התוס' בדף צ"ד וגם דעת רש"י מוכח הכי דכתב שם דקורע על מתו פטור משום משאצ"ל דהוי כמוציא את המת לקוברו [ור"ל כמו שפירש שם בדף צ"ג ע"ב דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה ה"נ ברצונו לא בא לו כל הענין הזה של הקריעה בחמתו ועל מתו] ולא כתב בפשיטות הטעם משום דהוי שלא ע"מ לתפור אלא ודאי דשלא ע"מ לתפור נמי חייב אף לדעת רש"י היכא דניחא ליה גוף התיקון שמכוין הקריעה בשבילה. וכן משמע מדברי המאור בפרק ר"א אומר האורג בסוף דבריו שכתב דהא דפטור ר"ש אף בקורע למירמא אימתא אינשי ביתיה הוא משום שאין הצורך בעיקר המלאכה ע"ש משמע הא אם היה צריך לעיקר הקריעה אף שלא ע"מ לתפור חייב וכן רבינו ירוחם בחלק י"ב פסק בהדיא כר"ש ואפ"ה פסק בחלק י"ד דקורע על מת שהוא חייב להתאבל עליו חייב וכשיטת התוס' הרי דקורע ע"מ לתקן חייב וכן משמע ג"כ במאירי פרק האורג בהדיא דקורע ע"מ לתקן אף שלא ע"מ לתפור חייב ע"ש. היוצא מדברינו דבין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י ותוס' וכל הפוסקים הנ"ל קורע ע"מ לתקן חייב דכע"מ לתפור דמי ואפילו לדעת ר"ש דפטר במשאצ"ל חייב בזה אלא לדעת התוס' בעינין לר"ש שיהא התיקון בגוף הדבר הנקורע ע"ש בדף צ"ד ע"א ודעת הריטב"א שהובא בכ"מ פ"י מהלכות שבת דסובר דבעינין קורע ע"מ לתפור דוקא יחידאה היא וגם סוגיא דהאורג הוא נגדו וכמו שהקשה הגרע"א וגם הב"י אף דגם הוא רצה לומר כן בסימן שי"ז הרי חזינן דבשו"ע כאן חזר מזה וסתם להלכה דקורע ע"מ לתקן חייב אף שלא שלא ע"מ לתפור וכן מוכח בפר"ח יו"ד סימן קי"ח דקורע ע"מ לתקן חייב לכו"ע ובחנם השיג עליו בנ"א כלל כ"ט בזה. ולא נשאר לנו כ"א לבאר סברת רש"י בדף מ"ה דכתב דפותח בית הצואר בשבת חיובו הוא משום מכה בפטיש דמשוי ליה מנא ולמה לא כתב משום קורע ע"מ לתקן ונ"ל דסברתו הוא דלא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה אלא שהוא מכויין בשביל איזה תיקון וכעין שהיה במשכן שיריעה שנפלה בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה שהקריעה מקלקלת את היריעה ביותר אלא שעיי"ז יוכל אח"כ לתפרה ומכלל זה קורע בחמתו ועל מתו דהקריעה מקלקלת הבגד אלא שנסבב תיקון עיי"ז וכו"ל לאפוקי בפותח בית הצואר בשבת דמשוי ליה מנא בגמר זה ע"י הפתיחה גופא אין חל ע"ז שם קורע כלל וחייב ע"ז משום שם אחר דהיינו מכה בפטיש שהוא שייך בכל גמר מלאכה וכן מוכח שם בגמרא בבבביתא דמשוי ליה בחזא מחתא עם הדין דאין נותנין מוכין לתוך הכר וכי היכי דשם הטעם משום מכה בפטיש ה"נ בזה וגם הרמב"ם חש לזה אלא דאזיל לשיטתיה בפרק כ"ב דין כ"ג ע"ש זה הנלע"ד הטעם של רש"י ושאר פוסקים דכתבו משום מכה בפטיש וכן סתם השו"ע בסימן שי"ז ס"ג ואין סתירה לזה מסעיף זה ועיין במ"א סימן שי"ז ס"ק יו"ד שדחה דברי העו"ש שכתב בפותח בית הצואר דחיובו הוא משום קורע ולפי מה שבררנו הדין עם המ"א בפותח בית הצואר אבל לא בכל עניני קורע וכמו שסתם המחבר פה דבכל קורע ע"מ לתקן חייב:

שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן ל

אם מותר לקרוע מנייר טואלטי /טואלט/ בשבת לצורך קינוח

(ג) כעת נעתיק א"ע לבאר כוונת הבעל משנה ברורה בזה, ומדוע לא נחשב זה עכ"פ מלאכה שא"צ לגופא שרק להרמב"ם חייב, ויתר הפוסקים ובכללם השו"ע נקטי ההלכה בזה במלאשצ"ל פטור. כי אין מקום לחשוב לומר שכל דבריו בזה נאמרים באמת רק אליבא דהרמב"ם, אבל לא אליבא דיתר הפוסקים, כאשר כפי הנראה חשב כן כת"ר, וכפי שמסיים את דבריו בספרו שם וכותב דמ"מ לדידן דקיי"ל כר"ש דמלאשצ"ל אינו חייב עליה בלא"ה לק"מ ממכבה את הנר שלא נאמרה אלא אליבא דר"י כמבואר בגמרא, כי בכזאת חשב לומר החיי אדם בכלל כ"ט בנשמת אדם אות א' דדינא דהמפרק ניירות דחייב קורע ע"מ/ לתקן אע"פ שאינו לתפור אינו אלא לדעת הרמב"ם דמשאצ"ל חייב, אבל לרוב הפוסקים דמשאצ"ל פטור אין בו אלא איסור ולא חיוב, ומתוך כך נשאר בתימא על השו"ע שסתם בזה כלשון הרמב"ם כיעו"ש, אבל המ"ב בביאור הלכה באותו סימן בד"ה ולא נתכוין לקלקל, משיג על הנשמת אדם וכותב דלא נהירין לו דבריו כלל, ומסיק בהדיא דבין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י ותוס' וכל הפוס' שמזכירם קורע ע"מ לתקן חייב דכע"מ לתפור דמי ואפילו לדעת ר"ש דפטר במלאשצ"ל חייב בזה עיי"ש. (ועפ"ז מסתלקת הפליאה שבס' חסדי דוד על התוספתא פ"ג דביצה שכותב להתפלאות על הפר"ח ביו"ד סי' קי"ח סקי"ח שמובא גם בביאור"ה ד"ה הנייר, כיעוין ודוק).

והסברו של דבר זה כפי שיוצא לנו מכמה פסקאותיו בביאור הלכה שם, הוא, מפני שמלאכת קורע אינה דומה לשארי מלאכות שבאים לתיקון ולכן צריך שהמלאכה תהא צריכה לגופה, אבל מטבעה של מלאכה זו הוא לקלקל, ולכן אין

צריך בזה שהתיקון יהא בגופא, וצריכים רק שיצא מזה תיקון במקו"א כקורע ע"מ לתפור, ואדרבא בביאו"ה שם בד"ה ולא נתכוין בסופו רו"ל אליבא דרש"י דאם ע"י עצם הקריעה יוצא תיקון דמשוי ליה מנא כפותח בית הצואר אזי לא חל ע"ז שם קורע כלל כי לא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה אלא שהוא מכוין בשבילי/בשבילי/ איזה תיקון וכעין שהיה במשכן שיריעה שנפלה בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה שהקריעה מקלקל את היריעה ביותר אלא שע"ז יוכל אח"כ לתפרה וכו' ע"ש, ועל רקע זה מוסבים הוכחותיו הרבות בדיבורו הארוך שם מדברי הש"ס והפוסקים (עד שאין צורך לפרט מי ומי הסוברים כן, דזיל קחנו משם) דאפילו שלא ע"מ לתפור חייב כל שיש איזה תיקון בקריעתו, ושהסוברים דבעינן קורע ע"מ לתפור דוקא יחידאים הם, ומכאן תוצאות לסיכומו הברור בזה במ"ב ס"ק מ"ג. דכל דמכוין בקריעה בשביל איזה תועלת חייב משום קורע כי לא בעינן בקורע דוקא ע"מ לתפור אלא בשביל איזה תיקון כדי שלא יהיה מקלקל. וזהו גם היסוד שפוסק בס"ק מ"א דאם קורע נייר לקרעים כדי לקנח א"ע בהן או לשאר תשמיש חייב משום קורע שהוא קורע ע"מ לתקן, ואריכות ישו בו בביאו"ה ד"ה אין שוברין מדוע שהמחבר בסעי' י"ג לא הזכיר לחייב משום קורע שהיא גם קושית הפרמ"ג כיעו"ש (ולפי בירוריו של הביאו"ה שם נדחים הנימוקים של ספר שו"ת תפארת אדם ס' ל"א שרוצה להתיר עפ"י הח"צ שהקריעה עצמה הוא איסור דרבנן ומותר לכן משום כבוד הבריות, וזה אינו. ופשוט).

(ד) וא"כ לפי הנ"ז שיסוד ההסבר בזה הוא מפני דמלאכת קורע שאני, הדבר ברור דאין להשיב על כך ממה שמצינו במלאכות אחרות, ובתוך זה גם לא מחופר גומא וא"צ אלא לעפרה, כפי שכותב כת"ר להקשות מזה כי חזינן דהמ"ב לא נעלם ממנו מזה ובתוך דבריו מביא בעצמו זאת ההלכה, ורק דשם (וכן בשאר מלאכות) מטבעה של אותה מלאכה לתקן, דחופר גומא ממלאכת בונה היא, ולכן כל שעצם החפירה קילקול היא כשלעצמה הר"ז פטור, ומשא"כ במלאכת קורע דטבעה של מלאכה זאת היא כך לקלקל במקום זה, ועי"כ לתקן במקו"א, ולכן שפיר חייב בזה כל שקורע בשביל איזה תיקון שהוא.

ובדומה להאמור מצינו להמ"ב בריש ס' ש"מ שם בביאור הלכה ד"ה וחייב וכו' שמביא בשם פוסקים גדולים שכותבים לבאר כן גבי מלאכת גוזז דחשיבה מלאכה אליבא דכו"ע אפילו אין צריך להשער בהיות דגזיזה שבמשכן היתה שלא לצורך הצמר והשער רק לצורך העור יעו"ש.

(ה) כאמור המ"ב מבסס את דבריו האמורים דכל שקורע עבור איזה תיקון שהוא חייב על הוכחות מדברי גדולי הפוסקים, וא"כ גם לו עדנה ספק בזה מכח שיטות פוסקים אחרים הא הו"ל ע"כ ספק איסור דאורייתא ואיך אפשר לבוא להקל בזה משום כבוד הבריות (ממה שמצינו שהתירו משום כך רק באיסור דרבנן) כפי שכת"ר מסיים את דבריו להקל משום כך?

(ו) ויש לציין דלמעשה גם החיי אדם פוסק בספרו זכרו תורת משה במלאכת קורע, דאסור לקרוע נייר לקנח בו משום דהוי תיקון כלי, ודלא כפי שחשב כת"ר בדבריו לומר דבכה"ג לא נקרא מתקן שום דבר אלא מקלקל בלבד, וכפי שמבאר המ"ב שם בביאו"ה ד"ה אין שוברין, אליבא דרש"י יוכל להיות פירוש הדבר של דהוי תיקון כלי בזה דיש בזה איסור דאורייתא של מכה בפטיש כיעו"ש. וגם לדעתו של הח"א דהו"ל מלשאצל"ג, מ"מ גם אליבא דר"ש אין להקל בזה משום כבוד הבריות כבשאר איסור דרבנן. כמבואר בחידושי הר"ן לשבת ד' צ"ד ע"ב ד"ה אמר ליה עיי"ש.

(ט) ע"כ לדעתי אין להתיר לקרוע נייר בשבת לצורך שימוש בביה"כ, וגם לרבות לא נייר - טואלט ובמקום הכרח ובאין עצה אחרת יש להתיר רק בכלאחר יד, וכפי שמציע בס' חלקת יעקב שם לקרוע ברגלו או במרפקו ושלא במדה. אלא שהוא כותב שם שרק מהנכון לעשות כן, ולדעתי יש להתנהג כזאת מעיקרא דדינא. והנני בכבוד רק ובהוקרה רבה דוש"ת באה"ר אליעזר יהודא וולדינברג

שבת (עג).

משנה. אבות מלאכות ארבעים חסר אחת: הזורע, והחורש, והקוצר, והמעמר, והדש, והזורר, הבורר הטוחן והמרקד, והלש, והאופה. הגוזז את הצמר, המלבנו, והמנפצו, והצובעו, והטווה, והמיסך, והעושה שתי בתי גירין, והאורג שני חוטיין, והפוצע שני חוטיין, הקושר, והמתיר, והתופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות]. הצד צבי, השוחטו, והמפשיטו, המולחו, והמעבד את עורו, והממחקו, והמחטכו. הכותב שתי אותיות, והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות. הבונה, והסותר, המכבה, והמבעיר, המכה בפטיש, המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות, ארבעים חסר אחת.

רש"י שם

על מנת לתפור - פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתפורו יפה אלא אם כן קורעו, כדמפרש בגמרא, אבל קורע שלא לתפור - לא הוי במשכן.

תוספות (עג):

וצריך לעצים - נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מידי דהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך.

שבת (קה):

משנה. הקורע בחמתו, ועל מתו; וכל המקלקלין - פטורין. והמקלקל על מנת לתקן - שיעורו כמתקן. שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה - כמלא רחב הסיט כפול והאורג שני חוטיין - שיעורו כמלא הסיט. גמרא. ורמינהו: הקורע בחמתו ובאלו ועל מתו - חייב, ואף על פי שמחלל את השבת - יצא ידי קריעה! - לא קשיא, הא - במת דידיה, הא - במת דעלמא. - והא מתו קתני! - לעולם, במת דידיה, ובהנך דלאו בני אבילות נינהו. ואי חכם הוא - חיובי מיחייב, דתניא: חכם שמת - הכל קרוביו. הכל קרוביו סלקא דעתך? אלא אימא: הכל קרוביו, הכל קורעין עליו, הכל חולצין עליו, הכל מברין עליו ברחבה! - לא צריכא, דלאו חכם הוא. ואי אדם כשר הוא - חיובי מיחייב, דתניא: מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים - כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר. כדי שיבכה, ערבונא שקלי מיניה? אלא: מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר. שכל הבוכה על אדם כשר - מוחלין לו על כל עונותיו, בשביל כבוד שעשה. - לא צריכא, דלאו אדם כשר הוא. ואי דקאי בשעת יציאת נשמה - חיובי מיחייב, דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: העומד על המת בשעת יציאת נשמה - חייב לקרוע, הא למה זה דומה - לספר תורה שנשפרה. - לא צריכא, דלא קאי בשעת יציאת נשמה. תינח - מתו, אלא חמתו אחמתו קשיא! - חמתו אחמתו נמי לא קשיא, הא - רבי יהודה, הא - רבי שמעון. הא רבי יהודה, דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה. אימר דשמעת ליה לרבי יהודה במתקן, במקלקל מי שמעת ליה? - אמר רבי אבין: האי נמי מתקן הוא, דקעביד נחת רוח ליצרו. וכהאי גוונא מי שרי? והתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא, שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו - יהא בעיניך כעובד עבודה זרה; שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד. אמר רבי אבין: מאי קראה - +תהילים פא+ לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם - הוי אומר זה יצר הרע. - לא צריכא, דקא עביד למירמא אימתא אינשי ביתיה. כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא, רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי, רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני ארישא, רבי אבא תבר נכתמא.

רמב"ם הלכות שבת (פרק ח הלכה ח)

במה דברים אמורים בחובל בבהמה וחיה ועוף וכיוצא בהם, אבל החובל בחבירו אף על פי שנתכוון להזיק חייב מפני נחת רוחו שהרי נתקררה דעתו ושככה חמתו והרי הוא כמתקן, ואף על פי שאינו צריך לדם שהוציא ממנו חייב. [השגת הראב"ד: אבל החובל בחבירו אלץ שנתכוון להזיק חייב מפני נחת רוחו. אלא כמה נפלאים דבריו ומתמיהין אסופותיו שהרי אפילו קריעת בגדיו אם לא להטיל אימה על אנשי ביתו קראוהו עובד ע"ז (שבת קה) ולץ חובל בחבירו (ואפילו) לנקמה.]

רמב"ם הלכות שבת (פרק י הלכה י)

הקורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות חייב, אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל, הקורע בחמתו או על מת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב, והפותח בית הצואר בשבת כ חייב.

מגן אברהם סימן שי"ק י

י אין פותחין - והפוחת חייב חטאת משום מכה בפטיש אבל משום קורע אינו חייב אא"כ עושה ע"מ לתפור (ב"י וע' בכ"מ פ"ד דלא כע"ש):

אור שמח הלכות שבת פרק י

רבינו אזיל לטעמיה, דפוסק כר' יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה...

רי"ף מסכת שבת (דף לז עמוד ב- לח עמוד א)

רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטיין בתחלה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטיין העושה שני בתי נירין בנירין בקירוס בנפה ובכברה ובסל חייב התופר שתי תפירות והקורע על מנת לתפור ב' תפירות הקורע בחמתו והקורע על מתו וכל המקלקלין פטורין והמקלקל על מנת לתקן שיעורו כמתקן:
גמ' תניא ר"ש אומר משום רבי חלפתא בן אגרא משום ר' יוחנן המשבר כליו בחמתו והמקרע כליו והמפזר מעותיו בחמתו יהי בעיניך כעובד ע"ז שכן דרכו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך ועבוד ע"ז והולך ועובד א"ר יוחנן מאי קרא לא יהיה בך אל זר איזהו אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע ואי עביד למירמא אימתא לאנשי ביתיה שפיר דמי כי הא דרב יהודה שליף מצובייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לאמתיה מונינא ארישא:

רא"ש מסכת שבת פרק יג

[דף קה ע"ב] הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין. והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן:
גמ' תניא רבי שמעון בן אלעזר משום רבי חלפתא בן אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד. א"ר יוחנן מאי קראה לא יהיה בך אל זר איזהו אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע. ואי עביד למירמא אימתא אאינשי דביתיה שפיר דמי. כי הא דרב יהודה שליף מיצבייתא רב אחא בר יעקב תביר מאני תבירי רב ששת שדא לאמתיה מונינא ארישא:

בית יוסף אורח חיים סימן שיז

ג (א) מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס וכו' אבל אין פותחין אותו מחדש וכו'. בריש פרק במה טומנין (שם) מתירין בית הצואר אבל לא פותחין. ופירש רש"י מתירין בית הצואר. שדרך הכובסין לקשרן: אבל לא פותחין. לכתחלה דהשתא עביד ליה מנא. ובתר הכי אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. ופירש רש"י הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחלה: חייב חטאת. דהשתא קא משוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה. ואם תאמר ותפיק ליה דחייב משום קורע. ונראה לי דלא מיחייב משום קורע אלא בקורע על מנת לתפור (מתני' עג.) והכא כיון שאינו על מנת לתפור ליכא לחיובי משום קורע. וכתב רבינו ירוחם בחלק י"ד (דנתיב יב פה ע"ד) דלאו דוקא לפתחו לכתחלה אלא אפילו שיהיה פתוח וקשרו בחוטים ואינו יכול להתירו אלא אם כן חותך החוטים אסור וכן אם הוא פתוח וחזר ותפרו כמו שעושיין האומנין שתופרין אותו עד שגמרו מלאכתן אסור לפתחו ולהתיר אותה [תפירה] וכן כתבו התוספות עכ"ל. וגם בהגהות מרדכי פרק במה טומנין (סי' תנז) כתוב בשם ריב"א שאם היה תפור בית הצואר אסור ושרבינו יואל מתיר וכן כתב ראב"ה (סי' רו) משום רשב"ם. עד כאן:

שו"ת אחיעזר חלק ב - יורה דעה סימן ה

(i) ע"ד קושיית איזה מחברים לשי' רש"י בב"ק ל"ה דגם מקלקל פטור מטעם קלבד"מ וכתובות ל' בזרק חץ וקרע שיראין בהליכתו דפטור דלפטור מצד קורע וחידיש כת"ה בחבורו שם לפי דבקורע בעינן שיהי' ע"מ לתפור ושלא ע"מ לתפור לא הוי מלאכה כלל דלא הי' במשכן כמו שפירש"י בשבת ע"ג במשנה וחכם אחד תמה עליו מדרש"י בשבת ל"א דמבואר דסותר שלא ע"מ לבנות וקורע שלא ע"מ לתפור פטור משום מקלקל ולא הוי מלאכת מחשבת עכ"ד הנה מכבר ראיתי שפלפלו בקושי' זו ויעוין בשאלות ותשובות מוהר"צ חיות ובספר ראשי בשמים ובעיקר הדבר בקורע שלא ע"מ לתפור ש"ס ערוך הוא בשבת ק"ה דקורע על מתו ובחמתו חייב הרי מפורש דכל היכא שמתקן בקורע חייב אף שלא ע"מ לתפור וכ"פ הרמב"ם וכבר תמה הגרע"א בגה"ש בדהתו"ס שבת ע"ג בד"ה וצריך שכל דאפילו לר"י דמחייב במלאכה שאצל"ג = שאינה צריכה לגופא = בעינן שיהי' צריך לעצים דלא מיקרבי בעצים קוצר אלא בענין זה מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור יעו"ש דהרי בקורע על מתו או בחמתו חייב יעו"ש, ובישוב סתירת דרש"י שפירש בדע"ג דקורע שלא ע"מ לתפור לא הי' במשכן ובשבת ל"א פי' דלא הוי מלאכת מחשבת משום דהוי מקלקל נ"ל דבאמת הא דילפינן דגם תכלית המלאכה יהי' כמו במשכן זה אינו אלא למ"ד דמלאכה שאצל"ג פטור וס"ל דכל מלאכה שלא נעשית לתכליתה כמו שהי' במשכן לא הוי מלאכה כלל וזה נראה שי' רש"י בשבת ק"ה בקורע על מתו דלר"ש דס"ל מלאכה שאצל"ג פטור אינו חייב על הקריעה והתוס' שם בד"ה הא תמהו על זה דהא הוי מלאכה הצריכה לגופה כיון שהוא צורך מצוה

(ויעוי' בחידושי הרשב"א ובירושלמי) ולמש"כ סברת רש"י דכיון דקורע במשכן הי' רק לתכלית ע"מ לתפור א"כ עיקר מלאכה הצריכה לגופה בקריעה הוא ע"מ לתפור וכל שהוא לתכלית אחר מה שצריך לקרוע חשיב מלאכה שאצל"ג ולא הוי מלאכה כלל וזה נראה שי' הריב"ש הובא במג"א דבגוזה חייב אפילו מלאכה שאצל"ג שכן הי' מלאכת גוזה במשכן שלא לגופה ומשגחינן לפי התכלית שהי' במשכן, ומה"ט נראה הא דפטור במלאכה שאצל"ג לר"ש גם בחבורה והתוס' בשבת ע"ה בד"ה טפי בסוף הדבור תמהו בזה דבחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בי' מלאכה שאצל"ג ולמש"כ בש"י רש"י י"ל דשאני מלאכה שאצל"ג שלא הי' במשכן לתכלית זה לא הי' מלאכה כלל ולא דמי למקלקל דהפטור משום מלאכת מחשבת דהחסרון הוא במחשבה אבל מלאכה שאצל"ג שלא הי' במשכן לתכלית זה לא הי' מלאכה בעצם כלל ואין בחבורה חיוב וכל זה למאן דס"ל דמלאכה שאצל"ג פטור אבל למאן דס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב לא משגחינן כלל על התכלית שהי' במשכן, ולפ"ז י"ל דמה שפירש"י בשבת ע"ג דקורע שלא ע"מ לתפור פטור לפי שלא הי' במשכן משום דמתניתין סתמא תני קורע ע"מ לתפור דמשמע דקורע שלא ע"מ לתפור פטור בכל גוני אף בקורע על מתו וחמתו וע"כ משום דס"ל כר"ש דמלאכה שאצל"ג פטור אבל בפירש"י בדל"א כר"י ס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב ולדידי' אפילו שלא הי' לתכלית זה במשכן חייב ועכצ"ל הא דפטור בקורע שלא ע"מ לתפור ובסותר שלא ע"מ לבנות משום מקלקל דלא הי' מלאכת מחשבת ...

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קפ

(א) כתב הרא"ש [פ' כלל גדול סי' ו'] דאינו חייב אלא במתיר על מנת לקשור כמו שהי' במשכן. ואינו חייב אלא במתיר קשר של קיימא על מנת לקשור קשר של קיימא. ויראה דאזיל בשיטת התוס' במכילתין (דף ע"ג ע"ב) בדיבור המתחיל וצריך לעצים דלא מקרי קוצר בעצים אלא בענין זה מידי דהוי אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב עד כאן לשונם. היינו דאם אינו על מנת לתפור לא מקרי מלאכה כלל ולא משום מקלקל לבד אנו פוטרים אותו. וכן מטיין דברי התוספות גיטין (דף י"ט ע"א) בדיבור המתחיל מוחק הוא שכתבו [בסקרא על גבי דין] וחשיב לי' מוחק על מנת לכתוב. דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו ומקלקל לא הוי כו' עד כאן לשונם. משמע דהא דכתבו תחילה וחשיב לי' על מנת לכתוב. לאו לאפוקי ממקלקל כתבו כן. ועל כרחין דכשאינו על מנת לכתוב לא חשיב מלאכה כלל כי היכי דקורע כשאינו על מנת לתפור אינו מלאכה. והוא הדין במתיר שלא על מנת לקשור או על מנת לקשור קשר שאינו של קיימא כיון דלא הי' דומיא דמשכן פטור:

(ב) אך לדעת רש"י (דף ל"א ע"ב) דהא דבעינן סותר על מנת לבנות. קורע על מנת לתפור. מוחק על מנת לכתוב. משום דאם לא כן מקלקל הוא יעוין שם היטב. אף דבמשכן הי' רק על מנת לבנות, מכל מקום אף בלא על מנת לבנות הוי מלאכה ופטור רק משום מקלקל. הכי נמי במתיר היכי דלאו מקלקל הוא. או שמתיר על מנת לקשור קשר שאינו של קיימא דבהא ודאי לאו מקלקל הוא חייב:

(ג) והנה הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל בתוספות חדשים על משניות [אות צ'] הקשה על התוס' מקורע על מתו דחייב לר' יהודה. או קורע בחמתו למרמי אימתא דחייב לר' יהודה. דאף דאינו על מנת לתפור. אך אנהרינהו לעיינן בלבוש סימן ש"מ הביאו הטורי זהב שם [סק"ב] דאותיות הכתובים בצד דפי הספרים או על גביהן. כשפותח יש חשש חטאת דמוחק האותיות והוא על מנת לכתוב דעומד לחזור ולסגור. הרי דאף דאין הפתיחה כדי לכתוב רק כדי ללמוד כיון שעומד לכתוב חשיב על מנת לכתוב. ואף שאין הכתיבה שני' טובה יותר מבתחילה [ולמאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כתבו התוס' (דף צ"ד ע"א) דצריך שיהי' על מנת לתקן יותר מאשר הי' בתחילה] חייב למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. ואם כן לא קשה מידי מקורע על מתו ובחמתו. דמסתמא עומד לחזור ולתפור. וכן מטיין דברי התוס' גיטין הנ"ל דלא בעי מוחק כדי לכתוב שכתבו דמסתמא עומד לכתוב. ולא כתבו דמסתמא כתב בסקרא כדי לכתוב עליו בדיו ולא קשה מידי:

(ד) ויש לעיין ברש"י ביצה (דף ל"ד ע"א) בהא דפוצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע וזה לשונו ואפילו נקרעת לא איכפת לן דאין זה קורע על מנת לתפור. וקשה מהא דאיתא בשבת (דף קמ"ט ע"א) בהא דמונה את אורחיו בפיו ולא מן הכתב גזירה שמא ימחוק. הא אינו על מנת לכתוב. ולשיטת התוספות יש לומר דמכל מקום איסור דרבנן איכא. וכמו שכתב הבית יוסף [סי' ש"מ] בקורע שלא על מנת לתפור דמכל מקום אסור מדרבנן. והא דביצה דאין חוששין שמא תקרע הטעם משום דבר שאין מתכוין. אך לרש"י שכתב הטעם משום דאין זה על מנת לתפור דמספק אין חוששין כיון דאינו על מנת כן. אם כן למה נגזור בזה. אך רש"י לטעמי' דפטור שלא על מנת כו' משום מקלקל והתם צריך למחיקה ומתקן הוא:

(ה) אך יש להבין שיטת רש"י הנ"ל דפטור שלא על מנת לתפור הוא רק משום מקלקל. ולשיטת רש"י בבא קמא סוף פרק המניח (לה ע"א) דמקלקל בשבת פטור מממון משום קים לי' בדרכה מיני' כמו חייבי מיתות שוגגין. כיון דאם הי' צריך הי' חייב השתא נמי פטור. וכן הוא בירושלמי פרק ב' הלכה ה' [יה ע"א] הביאו הרמב"ן שבת (דף ק"ו ע"א) אם כן הא דכתובות (דף ל"א ע"א) דזרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור דעקירה צורך הנחה הוא. תיפוק לי' דקריעת שיראין בעצמן הוא מלאכה. ואף דמקלקל הוא. מכל מקום יפטור כמו חייבי מיתות שוגגין:

(ו) ונראה ליישב דדומה להא דשבת (דף ע"ג ע"ב) האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי פטור דאין דרך תלישה בכך ופרש"י אלא ביד או בכלי ולא על ידי זריקה. הכי נמי אין דרך קריעה על ידי זריקת חץ וכלאחר יד הוא ולא מיפטור

משום קים לי' בדרכה מיני'. אף דפטור כלאחר יד גם כן משום דלא הוי מלאכת מחשבת כמו שכתבו החלקת מחוקק ובית שמואל ופר"ח באבן העזר סימן קכ"ג. מכל מקום כיון דאין הפטור משום הכוונה לא אמרינן קים לי' בדרכה מיני' ולא דמי למקלקל דשייך לומר הואיל אי הוה צריך הי' מחייב. וכן מוכח בכתובות שם (עמוד ב') דקאמר סלקא דעתא אין דרך הוצאה בכך יעוין שם. הרי דהיכי דהוא כלאחד יד לא אמרינן קים לי' בדרכה מיני' ולא קשה מידי:
(ז) ועוד דבלאו הכי לא קשה מידי דדוקא בהדליק גדיש [דעלה קאי רש"י וירושלמי] דמתקן אצל האפר ומלאכה הוא. רק שהוא אין צריך לאפר ומיפטר משום מלאכת מחשבת. אמרינן בי' קים לי' בדרכה מיני'. כיון דהפטור רק משום מחשבתו דומה לחייבי מיתות שוגגין. אבל בקריעת שיראין דליכא תיקון של כלום לאו מלאכה היא כלל: